

KRŠĆANSKI MOTIVI U POEZIJI SUVREMENIH SPLITSKIH PJESNIKA

Tea-Tereza Vidović Schreiber

UDK Marko Marulić 28-22(497.583Split)
27-184.2
(497.583Split)pjesnici
Zbirka Svjetlost Života /Danica Bartulović,
Motivi:Vječnost, Anđeli, Ljudska prava
Tonči Petrasov Marović: pjesma OČE Naš
Drago Štambuk, pjesnik duhovnosti, kršćanski
pjesnik
Ivan Šarolić, Potraga Za smislom
Ljubo Stipišić- o Strahu da je i Bog nekad
nemoćan
Jakša Fiamengo: motiv mora
Ivana Čagalj:motiv O SVEPRISUTNOM BOGU
Mladen Vuković : Svetog Duje Anđeli
Petar Vulić, Ivan Martinac, Joško Armanda
Ante Mateljan
Sveti Duje skuplja naše molitve(ilustr.Josip
Boteri Dini
Kršćanski motivi

<https://doi.org/10.34075/cs.60.1.3>

Pregledni rad

Rad zaprimljen 5/2024.

Sveučilište u Splitu
Filozofski fakultet
tvidovic@ffst.hr

Sažetak

Mnogobrojni su autori u hrvatskoj književnoj baštini koji pronalaze inspiraciju u kršćanstvu. Prostor često nazivan predziđem kršćanstva, već od najranijih laudističkih zapisa, implicitno uključuje spontanu emocionalnu, subjektivnu i duhovnu angažiranost autora i recipijenta.

Cilj je rada, metodama interpretacije i komparacije, istražiti i prikazati splitski književni korpus suvremenih autora u čijem pjesništvu prevladavaju kršćanski motivi (npr. motiv križa i motiv svetoga Duje).

U radu se polazi od pretpostavke da je splitska književnost nadahnuta tradicionalnom, 'marulićevski obilježenom, književnošću stvaranom na kršćanskom svjetonazoru, ali i avangardnim težnjama, agnosticizmu, nihilizmu, ateizmu i pozitivističkim opcijama'.¹ Stoga će podtekst odabranih pjesama često činiti paralelizam duhovnih i tje-

---

¹ Drago Šimundža, *Bog u djelima hrvatskih pisaca*, Matica hrvatska, Zagreb, 2004.

lesnih esencija jer stvaranje u ovom vremenskom kontekstu podrazumijeva da je pjesnik raspjet između duhovnih težnji za Nebom i egzistencijalnih promišljanja o smislu postojanja, potaknutima postkomunističkim i neoliberalnim kapitalističkim paradigmatima.

Ključne riječi: *društveno-povijesni kontekst, hrvatska književnost, kršćanski motivi, pjesništvo, Split, suvremeni pjesnici.*

1. SPLIT – MEDITERANSKI KONSTRUKT KRŠĆANSKIH TEMELJA I POLITIČKIH KONTRADIKCIJA

„Ali Onaj koji nas je stvorio, prije nego što nas je položio u ovu zemljanu kolijevku, pokazuje sveudilj koliko je mudar. Znao je kuda moramo proći, s čim se moramo suočiti i što nam je najpotrebnije, najnužnije. Što u nas mora usaditi. To je vjera. Moramo je pronaći u sebi, ali istinski vjeru i ne zavaravati se kako smo zapravo vjernici i vjerujemo, ali, eto, događaju nam se nemile stvari. Tražiti uzroke i sanirati posljedice možemo pokušati, no sve uzroke niti ćemo pronaći, niti ćemo sve posljedice otkloniti. Zapravo mnoge su posljedice nepopravljive.“²

Govoriti ili pak pisati danas o pjesništvu kao pojmu, koji možemo bilježiti velikim početnim slovom, zahtjevan je posao i na znanstvenoj i na umjetničkoj razini. Vjekoslava Jurdana na tragu takvog promišljanja navodi kako „u sveopćem postmodernom rastakanju svih (modernističkih) vrijednosti te prevlasti meke ontologije i Pjesništvu je oduzeto sveto poslanje u kojem je Pjesnik svetac riječi“.³ Također, i Drago Štambuk primjećuje kako neoliberalističko novo doba donosi nove književne paradigme u kojima se iščita-va privid slobode:

„Poezija je prostor istinske slobode. U vremenu koje, iako ustiju punih slobode, potonju na sve moguće načine ograničava i zloupotrebljavajući ništi, preostaje nam vezivati se za ono što autentično pronosi ugroženo biće slobode. Libertas, taj dar što Višnji nam ga Bog je d'o, stoluje upravo u srcu pjesništva. Krajnji je čas iznova se okrenuti slobodi i boriti se za nju, ali ne na današnji, vjerolomni način. Posegnuti nam je za njom putem duha i duhovnim pregnućem.“⁴

² Danica Bartulović, Vjera, *Nova prisutnost* VII (2009.) 1, 151-152, [Online]. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/38806>. [Citirano: 24. 4. 2024.]

³ Vjekoslava Jurdana, Svetac riječi u metamodernizmu – dobu autentičnosti, *Hrvatska revija* 1 (2017.) [Online]. Dostupno na: <https://www.matica.hr/hr/511/svetac-rijeci-u-metamodernizmu-dobu-autenticnosti-26716/> [Citirano: 19. 3. 2024.]

⁴ *Isto.*

Dakle, Štambuk i Jurdana dolaze do istih spoznaja, a to je da je poezija prostor slobode, preciznije prostor najiskrenijih i najautentičnijih oblika promišljanja, koji ponajprije uključuje duhovnost.

U analitičkoj prihvatljivosti odabrane teme rada, kako bi se premostio zahtjevni metodološki pristup, interpretativna motrenja bit će usmjerena prvenstveno na dvije osnovne komponente nastanka izabranih djela, a to su prostor(i) i vrijeme. Stoga će prilikom analize duhovnosti u hrvatskoj književnosti, s osobitim naglaskom na pjesništvo, poslužiti Petračeva teorija u kojoj ističe tri bitna čimbenika koji utječu na njezin razvitak, bez obzira na određene protivnosti i višestruku raskrnicu na kojoj su Hrvati živjeli: 1) dramatična zbivanja na razdjelnici vjerâ, svjetova i civilizacija; 2) državotvornost, odnosno posebno njegovanje dubokih domoljubnih osjećaja; 3) kršćanska, katolička religioznost, oslonjena na svetopisamsku tradiciju i starokršćansku, katoličku baštinu.⁵

Iz svega navedenoga u radu će se Split promatrati kao mjesto, preciznije, grad izabranih pjesnika sa svim duhovnim, kulturnim i povijesnim kontekstima u kojima su oni stvarali. Rudolf Steiner (1922.) u svom predavanju *O dimenzijama prostora* navodi kako postoji fizički prostor s jedne strane, a s druge strane prostor duše i duha koji se može spoznati samo ako je otvorenoga uma.⁶ Katarina Ivon⁷, pozivajući se na članak Stipe Grgasa⁸ (inače poznatog po uvođenju kulturne geografije u interdisciplinarni teorijski dijalog), ukazuje da je imaginarij tijesno povezan s identitetskim diskursom stavljajući ipak u prvi plan mjesto, a ne sam prostor. Zaključuje se da je takovim pristupom i tematsko-motivski izbor produkcijski uvjetovan.

Polazeći od toga da Split kao svojevrsni prostor na Mediteranu generira diskurs koji u sebi posjeduje veću sklonost prema univerzalnom i apstraktnom, onda se podrazumijeva da će i pjesništvo

⁵ Božidar Petrač, Duhovne odrednice hrvatske književnosti, *Croatia Christiana periodica* 19 (1995) 36, 77-95, ovdje 77 [Online]. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/77706>. [Citirano: 28. 4. 2024.]

⁶ Rudolf Steiner, *O dimenzijama prostora* (1922.), [Online]. Dostupno na: <https://www.val-znanje.com/index.php/tekstovi/metafizika/1203-o-dimenzijama-prostora> [Citirano: 28. 12. 2024.]

⁷ Katarina Ivon, Prostori djetinjstva ili djetinjstvo prostora (prostorni imaginarij u trilogiji „Zlatni danci“ Jagode Truhelke), *Croatia et Slavica Iadertina* 12/1 (2016.), 311-323, ovdje 312. [Online]. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/178023>. [Citirano: 28. 4. 2024.]

⁸ Stipe Grgas, O hrvatskome spacijalnom imaginariju. *Mjesto, granica, identitet. Prostor u hrvatskoj književnosti i kulturi* (2014.), Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagrebačka slavistička škola, Zagreb, 49-66, ovdje 52.

toga prostora biti utemeljeno na antropocentrizmu, pa je ta poezija, u svojoj meditativnoj misaonosti, često misлива unutar moralnih uzusa prostora, odnosno kulture.⁹

„Naime, dok djelo i stvarnost prikazana u tekstu ‘ulaze’ u stvarni svijet obogaćujući ga, i stvarni svijet posredovanjem procesa stvaranja (autori) i obnavljanja (čitatelji, slušatelji, jednom riječju recipijenti) ima udjela u uspostavljanju svijeta prikazanog u tekstu. Riječ je o dijaloškom procesu razmjene koji je također kronotopičan jer se ostvaruje u društvenom svijetu koji se povijesno razvija, ali i bez odvajanja od povijesnoga prostora koji se mijenja.“¹⁰

Geološko-geografskim i klimatskim zakonitostima prostor Mediterana utječe na poimanje zbilje¹¹, potiče na simboličku projekciju i na sentimentalnu tradicijsku reminiscenciju proizašlu iz kulture pamćenja i sjećanja pjesnika.¹² Stoga je važno ukazati i na geopolitičke uvjetovanosti hrvatskoga mediteranizma, Vladimir Vratović¹³ mediteransku je konstantu književne kulture u Hrvatskoj prepoznao kao skup četiriju činitelja: 1. materijalna i duhovna kultura antike; 2. kršćansko-latinski vjerski temelji; 3. klasično obrazovanje; 4. književno-kulturološke veze s Italijom. Ta je genotipska zakonitost u osnovi točno detektirana, premda na razini pojedinačnoga teksta nije kadra u potpunosti razgraničiti i odrediti što to doista jest mediteransko u njemu. Ta je podjela, kao i većina ostalih, općekulturološke naravi, stoga i ne pokušava dati specifičnije odgovore.

Drago Šimundža navodi kako se može reći da su, „antropološki i književno-povijesno promatrano, pjesnička ostvarenja nastala na području Mediterana (Splita) oduvijek bila pod utjecajem kršćansko-kulturoloških paradigmi, još od latinskih natpisa na starohrvatskim crkvama i oltarnim pregradama (npr. krstionica kneza Višeslava i grobnica kraljice Jelene), potom i natpisa na hrvatskom jeziku, primjerice na Bašćanskoj ploči, s kraja 11. stoljeća, koju godinu nakon smrti kralja Zvonimira“.¹⁴

⁹ Sanjin Sorel, *Mediteranizam i tijelo u poeziji Tončija Petrasova Marovića*, Doktorski rad, Rijeka, Filozofski fakultet u Rijeci, 2003., 84.

¹⁰ Ivana Brković, *Književni prostori u svjetlu prostornog obrata, Umjetnost riječi* LVII (2013.), 1-2, 128.

¹¹ Vidi više u: Sanjin Sorel, *Mediteranizam i tijelo u poeziji Tončija Petrasova Marovića*, Doktorski rad, Rijeka, Filozofski fakultet u Rijeci, 2003., 10.

¹² Vidi više u: Ernesta Grassi, *Moć mašte*, Školska knjiga, Zagreb, 1981.

¹³ Vladimir Vratović, *Mediteranska konstanta u književnoj kulturi hrvatskoj, Hrvatski latinizam i rimska književnost*, NZMH, Zagreb, 1989., 155.

¹⁴ Drago Šimundža, *Bog u djelima hrvatskih pisaca*, Matica hrvatska, Zagreb, 2004., 15.

2. MARKO MARULIĆ – OTAC NAŠE EGZEGEZE I TRAJNO NADAHNUĆE SPLITSKIM PJESNICIMA

Književnost je u srednjem vijeku bila u službi Crkve pa je tako i „hrvatska književna baština još od srednjega vijeka prožeta transcendentnim inspiracijama, a religioznost je sastavni dio njezina poetičkog bogatstva i važna značajka hrvatske kulture općenito“.¹⁵

Također, Coppola ističe da je i humanističko pjesništvo obrađivalo kršćanske teme,¹⁶ a u prilog toj tezi ide činjenica da je otac naše hrvatske književnosti Marko Marulić ujedno i otac naše egzegeze. Marulić, dakle, inspiraciju nalazi u kršćanskom nauku, „odnosno u osobi Isusa Krista, istinskog ‘univerzalnog čovjeka’, kojega, po Pismu, treba upoznati i nasljedovati, a to će se najbolje učiniti u društvu s Isusovom majkom Marijom te u krilu Crkve“.¹⁷

Drago Šimundža je nedvojbeno pokazao kako se Marulić nije samo nadahnjivao Biblijom i nije je samo književno obrađivao; on je toliko uza nju prionuo, da ju je, čini se, neprestano čitao i proučavao, stoga izdvaja tri kruga biblijskog opusa Marka Marulića: biblijsko-tematski krug u koji spadaju djela „O poniznosti i slavi Kristovoj“, „Propovijed Marka Marulića o Kristovu posljednjem sudu“, „Starozavjetne ličnosti“ kao i „Alegorijsko tumačenje Davidijade“. U drugi biblijsko-didaktički krug Šimundža smješta „Evangelistar“, „Instituciju“ i „Pedeset priča“, zatim „Repertorium“, „Dijalog s Herkulom“ i „Tumačenje starih natpisa“. U treći biblijsko-pjesnički krug Šimundža smješta najveći dio Marulićevih pjesničkih radova različitih formacija te ističe osobito „Juditu“, „Davidijadu“ i „Suzanu“. K tome valja istaknuti da su biblijski inspirirane i gotovo sve Marulićeve pjesme pisane na hrvatskome i na latinskome jeziku.¹⁸

Palameta navodi da je „David u Marulićevu spjevu, ‘osim kada griješi’, prefiguracija Isusa Krista, kao i kod svih interpretatora biblijskih tekstova koji su mu prethodili. Spomenute interpretacije Ps 18 redovito nalaze njegov duboki proročki smisao, i u poziciji

¹⁵ Marinko Lazzarich, Religiozni izričaj u pjesništvu ljubice Kolarić-Dumić, *Bogoslovska smotra* 81 (2011.) 2, 291-315, ovdje 291. [Online]. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/file/104010> 30. 3. 2024. [Citirano 19. 4. 2024.]

¹⁶ Drago Francesco Coppola, Kršćanski motivi u poeziji Jurja Šizgoriča, *Mogućnosti* XXXVIII (1991.) 1-2, 87.

¹⁷ Mladen Parlov, Teološka aktualnost Marka Marulića, *Communio* 50 (2024.) 149, 13. [Citirano 24. 4. 2024.]

¹⁸ Biblizmi kod Marulića i Krleže – Religijske teme i simboli u njihovim djelima, Zagreb (IKA) 1. 12. 2017. [Online]. Dostupno na: <https://ika.hkm.hr/novosti/bilizmi-kod-marulica-i-krleze-religijske-teme-i-simboli-u-njihovim-djelima/> . [Citirano: 24. 4. 2024.]

psalmista otkrivaju glas Kristov“.¹⁹ „A postoji li išta što nije zavrijediti mogla Tolika njegova ljubav? Ta, David je želio narod Smrću svojom i svojih otkupit od propasti strašne.“²⁰

Maruliću je biblijska metafizika bila princip istine i kodeks djelovanja te je u tom duhu prihvaća i promiče, odnosno piše i stvara u njezinoj funkciji.²¹

Mladen Parlov, pišući o Marku Maruliću, ističe da je on imao duboko proživljeno iskustvo Božje prisutnosti i blizine, kao i vlastite grješnosti te je to duboko utjecalo na njegov život. Dakle, Marulića se bez sumnje može ubrojiti u kršćanske mistike.

Silvano Razzi, prevoditelj Marulićeva Evandelistara na talijanski, u popratnoj posvetnoj poslanici piše kako mu mnoge „stručne i obrazovane osobe kažu da ih od svega što su pročitali u svom životu nijedno djelo nikad nije više raspalilo prema duhovnom životu... kako su osjetili da je to učinilo ovo djelo“.²²

Svjesno preskačući niz razdoblja u hrvatskoj književnosti koja su neminovno svjedočila trajnu prisutnost biblijske (kršćanske) tematike u umjetničkim djelima splitskih autora, analiza se nastavlja s razdobljem moderne kako bi se metodološki jasnije približila tezi rada, a to je da su Mediteran i Marulić utjecali i utječu još uvijek na oblikovanje pjesničke misli suvremenih splitskih autora.

3. ANTE CETTINEO – NEPREPOZNATI SPLITSKI KNJIŽEVNIK VELIKOGA DUHOVNOG ISKUSTVA

„Ante Cettineo (Trebinje, 17. svibnja 1898. - Split, 9. kolovoza 1956.) izdanak je stare mediteranske kulture, misli i književne baštine. Možda su taj trenutak u njemu još više pojačavali njegov studij klasične filologije i gotovo isključivi boravak u rodnom gradu, u Splitu.“²³

¹⁹ Miroslav Palameta, Alegorijski kodovi u XIII. Pjevanju Davidijade Marka Marulića, *Crkva u svijetu*, 49, Split, (2014) 2, 178-196, ovdje 181. [Online]. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/file/186334> [Citirano: 19. 4. 2024.]

²⁰ *Isto*, 191.

²¹ Drago Šimundža, Marko Marulić bibličar – otac hrvatske biblicistike, *Crkva u svijetu* (1991) 215-222, ovdje 215. <https://hrcak.srce.hr/file/82272> Pristupljeno 19. 4. 2024.

²² Mladen Parlov, Marulić: molitelj i učitelj molitve, *Colloquia Maruliana ...*, 17 (2008.) 17, 199-218 [Online]. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/23922>. [Citirano: 24. 4. 2024.]

²³ Drago Šimundža, Odrzi vjere i nevjere u hrvatskoj književnosti: Ante Cettineo ili s onu stranu zavičaja, *Crkva u svijetu*, 19 (1984.) 2, 167-184, ovdje 167 [Online]. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/86452>. [Citirano: 29. 4. 2024.]

Cettineov tematski opus je širok, no uvijek u čvrstoj vezi s počelom, iskonskim humanizmom i ljubavlju, a osnovno polazište i najdublji fundus njegova svjetonazora vuče svoje korijenje iz religioznih kršćanskih izvora, ali i kršćanskog odgoja. Intimno je srastao s duhovnom kulturom Mediterana, pa se ni u jeku društvenih previranja nije mogao oteti uvjerenju da je život dar²⁴, a molitva trajna čovjekova potreba i utočište. U *Molitva za moju uvalu* iskazana je sva liričnost, skrušenost, molitvenost i širina osjećajnosti Cettienoeve poezije: prema Bogu i čovjeku.

„Ruka mi je, o Gospode, tvojim suncem otkana žica,
kist: tvoja duga pod narančasto bakarnim oblacima,
osim pjesme mora, procijepa i dragih na prolazu ptica
glas mrtvi zvoni za mojim koracima.“ (*Molitva za moju uvalu*)²⁵

Iz navednenih stihova iščitava se Cettineva mračna slutnja i egzistencijalan uznemirenost.²⁶ Nadahnjivao se Marulićem, a pisao je i o svetom Duju, ali i o drugim svecima jer su oni za njega duhovni revolucionari (npr. sv. Jeronim i sv. Rok). Posebno treba istaknuti da je na Antu Cettinea franjevaštvo ostavilo jak dojam jer „rijetko je tko tako usrdno molio, ljudski otvoreno i široko, kao Cettineo: za mrava, za travku, za stonogu i guštera, za hrid i paprat, uvalu i sunčanu rosu...“.²⁷ Duboko je osjećao socijalnu nepravdu, bio je apologet siromaštva, koje je i sam iskusio.

Život sv. Franje bio je nadahnuće i Tonču Petrasovu Maroviću, pjesniku koji će javiti u idućem književnom razdoblju, što ukazuje na kontinuitet ovoga motiva u splitskom pjesništvu. „Uz biblijske motive (primjerice Knjiga o Jobu) koji izravno ulaze u Marovićev tekst s cjelokupnim, dijakronijskim semantičkim poljem svakako bi bili i žanrovi molitve i psalma.“²⁸ U Marovićevoj poeziji Bog prolazi put od početnoga nihilizma do referencijalne logocentrične slike svijeta u kojoj je vrhunski simbol Bog.²⁹

²⁴ *Isto*.

²⁵ Ante Cettineo, *Laste nad uvalom*, Pet stoljeća hrvatske književnosti, svezak 104., Zora, Matica hrvatska, Zagreb, 1965., 249.

²⁶ Jurica Pavičić, *Lirika Ante Cettinea*, *Croatica*, vol. 20, br. 31-32, 1989, str. 155-186. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/212945>. [Citirano: 19. 4. 2024.]

²⁷ *Isto*, 179.

²⁸ Sanjin Sorel, *Mediteranizam i tijelo u poeziji Tončija Petrasova Marovića*, Doktorski rad, Rijeka, Filozofski fakultet u Rijeci, 2003., 87.

²⁹ *Isto*, 96.

4. SEDAMDESETE I OSAMDESETE GODINE 20. STOLJEĆA U ZNAKU RASVJETLJAVANJA ZATOMLJENIH KRŠĆANSKIH MISLI I IZRIČAJA

Prosperov Novak uočava da su u sedamdesetim i osamdesetim godinama 20. stoljeća samo rijetki Hrvati bili u mogućnosti otvorenih očiju prepoznati velike ideje antikomunističke disidencije.³⁰

„Komunistički ideološki zor i nadzor nije dopuštao razmah afirmativnim religijskim intencijama i tendencijama, sadržajima, temama i motivima, jer bi se takva književnost, smatralo se na strani ideologa i službenika jugoslavenske komunističke vlasti, samim tim implicitno ili eksplicitno protivila službenoj doktrini i novim dogmama, tzv. „socijalističkom moralu“, komunističkoj ideologiji i njezinim ciljevima.“³¹ „Zbog toga je hrvatsko nacionalno biće ostalo razdijeljeno na svoje tri udaljene komponente; na liberalnu, klerikalnu i nacionalističku, ostalo je razjedinjeno i bez jedinstvenog programa s kojim bi dočekalo skoru propast domaće partitokracije.“³²

No važno je ukazati i na činjenicu da su već „prve poratne i pedesete godine u Hrvatskoj obilježene potpunim mrtvilom katoličke književnosti. Jedina je iznimka *Jezero mrtvo* Side Košutić koje simbolično izražava takvo stanje. Iako su šezdesete godine doba buđenja, sedamdesete su razdoblje prvih pokušaja njezine (re)afirmacije.“³³ „Intelektualci su u Hrvatskoj, premda brutalno ušutkani nakon poraza Hrvatskog proljeća, tijekom sedamdesetih godina postajali sve osjetljiviji na zahtjeve o potrebi veće lokalne kontrole nad svim oblicima ekonomije. Postavljali su se sve češće i zahtjevi za smanjenjem političke represije i tražio se prestanak zabranjivanja znakova i simbola nacionalnih identiteta.“³⁴

³⁰ Slobodan Prosperov Novak, *Povijest hrvatske književnosti, Suvremena književna republika*, svezak IV., Marjan tisak, Split, 2004., 146.

³¹ Vladimir Lončarević, *Hrvatska katolička književnost 1945. – 1990.*, *Kroatologija* 8 (2017.) 1-2, 1-28, ovdje 3.

³² Slobodan Prosperov Novak, *Povijest hrvatske književnosti, Suvremena književna republika*, svezak IV., Marjan tisak, Split, 2004., 146.

³³ Vladimir Lončarević, *Hrvatska katolička književnost 1945. – 1990.*, *Kroatologija* 8 (2017.) 1-2, 1-28, ovdje 3.

³⁴ U sedamdesetim i osamdesetim godinama 20. stoljeća vitalnost književne produkcije najbolje je vidljiva u neobično složenom krajoliku različitih tendencija i programa, zatim u vrlo razvedenom nacrtu pojedinačnih rukopisa i u sasvim oprečnim odnosima prema tradiciji i gramatikalnosti što ju je lirske pjesmi, ali ništa manje prozi i drami, sugerirala suvremenost. Sve je više razotkrivala socijalnu i političku bijedu do tada reklamiranoga titoističkog socijalizma s ljudskim likom koji je u drugoj polovini sedamdesetih godina doživio i prvu znatniju ekonomsku krizu od koje se više nikad nije oporavio. (Vidi više u Slobodan

„Osamdesete donose nove paradigme i stvarne iskorake na društvenu scenu djelima književnika kao što su Bubalo, Golub, Petričević, Šimundža ili od mladih, rođenih četrdesetih i pedesetih godina, Nekić, Tolj, Lice, Jurica i Petrač. Jednostavno, oni postaju javne književne i društvene činjenice.“³⁵ Drago Šimundža u svojoj knjizi *Bog u djelima hrvatskih pisaca*³⁶ uočava „vjersku supstancu različitih obzorja i misaonih promišljanja, supstancu koju tvore tradicionalna gledišta i biblijska baština, različite pozitivističke i liberalne opcije, ateistički prijepori i sumnje, od skepse i agnosticizma do nihilističkih vizija i ateističkih opredjeljenja“.³⁷ Dakle, može se zaključiti kako je „20. stoljeće bilo stoljeće nade i razočaranja, utopija, apokalipsi, ekstremnih mišljenja i radnji. Pjesnici tada inspiraciju nalaze u liturgiji i osobnom doživljaju određenih tema. Veliki utjecaj ima i misticizam, a razlog tomu je nemogućnost susreta s uskrslim Kristom, a svoju potragu za Njim završavaju u pan-teizmu, ateizmu ili nihilizmu“.³⁸

Većina pjesama s religioznom tematikom inspirirana je evanđeoskim izvještajima te liturgijskim ciklusom od Božića do Tijelova. U prvoj polovici 20. stoljeća naći ćemo dosta pjesama posvećenih ekstatičkim doživljajima euharistije, a u drugoj polovici 20. stoljeća interes za euharistijske teme općenito opada.³⁹ Zanimljivo da će stoljeće poslije biti „obilježeno ‘povratkom svetoga’ čiji se primjeri mogu pronaći u novim oblicima religijske svijesti“.⁴⁰

Neki su od najpoznatijih duhovnih pjesnika svakako Ivan Golub, Anka Žagar i Anka Petričević, u čijem se stvaralaštvu prepoznaju elementi suvremene poetike.

Prosperov Novak, *Povijest hrvatske književnosti. Suvremena književna republika*, svezak IV., Marjan tisak, Split, 2004., 146.)

³⁵ Vladimir Lončarević, *Hrvatska katolička književnost 1945. – 1990.*, *Kroatologija* 8 (2017.) 1-2, 1-28.

³⁶ Drago Šimundža u svojoj knjizi *Bog u djelima hrvatskih pisaca. Vjera i nevjera u hrvatskoj književnosti 20. stoljeća*, I. i II., Matica hrvatska, Zagreb, 2004. i 2005.

³⁷ Marinko Vidović, *Bog u djelima hrvatskih pisaca. Prikaz pod teološkim vidom*, *Crkva u svijetu* 41 (2006.) 1, 115-132, ovdje 116.

³⁸ Antonija Polović, *Duhovno pjesništvo 20. stoljeća*, Diplomski rad, Rijeka, 2019., 21.

³⁹ Silvana Dragun, *Hrvatsko religiozno pjesništvo 20. stoljeća*, *Prudencija, hr., portal za kršćansku kulturu i umjetnost*. [Online]. Dostupno na: <https://benediktova-opcija.org/sadržaj/hrvatsko-religiozno-pjesnistvo-20-st>. [Citirano 24. 4. 2024.]

⁴⁰ Antonija Polović, *Duhovno pjesništvo 20. stoljeća*, Diplomski rad, Rijeka, 2019., 20. [Citirano: 1. 5. 2024.]

4.1. Anka Petričević (Sestra Marija od Presvetoga Srca) – duhovno prostranstvo u zidinama samostana

„Anka Petričević (Lovreć, 2. siječnja 1930. – Split, 23. srpnja 2023.) diplomirala je na Filozofskom fakultetu (1955.) i na Filozofsko-teološkom institutu Družbe Isusove (1975.) u Zagrebu. Od 1956. živjela je u samostanu sv. Klare u Splitu. Utemeljiteljica (1975.) i urednica je biblioteke asketsko-mističnih djela Symposion. Pisala je pjesme duhovno-religijskoga, zavičajnog i domoljubnoga nadahnuća.“⁴¹ Krist je za nju trajni pratilac, ali i pomoćnik na životnim stazama:

„Molim Te u tišini svoje čelije
da noć ne ugasi zvijezde
da putnik koji je na drumu
ne zaluta.“ (*Molim te*)⁴²

Iz navedenih stihova „vidljivo je da je pjesnikinja promišljala i o vječnosti, pa se ona kao motiv može često pronaći u pjesmama gdje je povezana s motivima poput neba i vode (mora). Osim njih, česti su i motivi zvijezda, svjetiljke, pjesme i vjetrova. Svi oni najavljuju Njegov dolazak i vječni život i u mnogim pjesmama zahvaljuje Otkupitelju, Presvetom Trojstvu, Blaženoj Djevici Mariji. Često koristi motiv križa koji je Kristovo oruđe. On je pomoću križa savladao smrt, pakao i grijeh te je tako otvorio vrata Raja.“⁴³

„Izvedi dušu moju iz okova
smrtnoga tijela
da pođe svijetlim stazama
u pokoj vječnosti.

Ići ću za Tobom tiho tiho,
kao janje
koje pastir vodi
na rosne pašnjake.“⁴⁴

---

⁴¹ Petričević, Anka. *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2013. – 2024. [Online]. Dostupno na: <https://www.enciklopedija.hr/clanak/petricevic-anka>. [Citirano: 1. 5. 2024.]

⁴² Anka Petričević. Pjesme, *Crkva u svijetu* 1, (1966.) 4, 40-43. [Online]. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/92817>. [Citirano: 2. 5. 2024.]

⁴³ Antonija Polović, *Duhovno pjesništvo 20. stoljeća*, Diplomski rad, Rijeka, 2019., 20.

⁴⁴ Anka Petričević. Pjesme, *Crkva u svijetu* 1, (1966.) 4, 40-43. [Online]. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/92817>. [Citirano: 2. 5. 2024.]

5. SUVREMENO SPLITSKO PJESNIŠTVO

U ilustriranju različitih kršćanskih motiva u splitskom pjesništvu analizirat će se samo neke zbirke pjesama odabranih autora. Na taj se način nije htjelo svjesno zanemariti ostale hvalevrijedne autore, već udovoljiti zadanim parametrima u oblikovanju rada. Stoga ovaj rad otvara mogućnost za daljnje istraživanje u području postavljene teze.

Suvremena kultura kako otuđuje čovjeka tako ga istodobno dovodi i do senzibiliziranja i humaniziranja (samo)svijesti o svijetu u kojem živi.⁴⁵ Zanimljivo je da je sekularizacija bila temeljna paradigma društvenih znanosti koje su stoljećima sagledavale odnos religije i suvremenosti. Nadalje, „sekularizacija se zapravo sastoji od tri vrlo različite tvrdnje: sekularizacija kao diferencijacija sekularnih područja od vjerskih institucija i normi, sekularizacija kao slabljenje religioznih vjerovanja i prakse, te sekularizacija kao marginalizacija religije u privatizirano područje“.⁴⁶ U suvremenoj kulturi bitno čovjekovo iskustvo ponajprije je vizualno, dok je riječ u svim svojim oblicima ozbiljno devalvirana,⁴⁷ stoga je pjesnička ekspresija suvremenih autora svojevrsni povratak počelima te je u njima često prisutan religijski i tradicijski inventar (npr. Stjepan Benzon, Dragica Zeljko Selak, Stanislava Adamić, Ivan Šarolić, Tonči Petrasov Marović, Jakša Fiamengo, Ljubo Stipišić, Danica Bartulović i dr.).

5.1. Danica Bartulović – pjesnikinja žive Svjetlosti

Danica Bartulović jedna je od najpoznatijih splitskih pjesnikinja. Autorica je više knjiga poezije, ponajprije poznata kao autorica duhovne poezije. Njezine pjesme uvrštene su u brojne antologije i uglazbljivane, a za svoj je rad dobila brojna domaća i međunarodna priznanja. Pisala je za različita glasila, novine, revije, npr. *Marulić*, *Vrelo*, *Forum*, *Veritas*, *Glas Koncila*, *Hrvatsko slovo*, *Podstranska revija*, *International Poetry Antology* i *Voice In Trouble iz New Yorka* itd.

⁴⁵ Anđelko Domazet, *Budućnost duhovnosti i nova religijska svijest*, Služba Božja 46 (2006.) 3, 272-293, ovdje 274. [Online]. Dostupno na <https://hrcak.srce.hr/file/136852>. [Citirano: 3. 5. 2024.]

⁴⁶ *Isto*, 277. [Online]. Dostupno na <https://hrcak.srce.hr/file/136852>. [Citirano: 3. 5. 2024.]

⁴⁷ Jakov Jukić (alias Željko Mardešić), *Pjesnički doživljaj vjere*. Ljiljana Matković, *Ti nisi sišao s križa*, *Molitve i meditacije*, *Kršćanska sadašnjost*, Zagreb, 1974., *Crkva u svijetu* 10 (1975.) 3, 285.

Petar Gudelj u uvodnoj riječi njezine zbirke *Sujetlost živa* (2005.) ukazuje da temelji njezinih pjesničkih izričaja sežu „u dubinu do naših najstarijih srednjovjekovnih lirskih i vjerskih pjesama i molitava, koje su se, jezično okamenjene, u ustima darovitih pojedinaca i pojedinaca našega dalmatinsko-zagorskoga puka održale do naših dana, i u visinu do mosorskih i biokovskih vrhova i zvijezda”.⁴⁸ U njezinoj su poeziji prisutni različiti motivi, od sakramenata do molitava. Neke pjesme su u cijelosti posvećene papama, u nekima spominje se i poznatih splitskih biskupa. Česti motivi su i vječnost, anđeli i ljudska prava u vremenima moralne dezorijentiranosti:

„Kamo zakopati svijest
zapriječiti joj prosvjede
gdje utopiti savjest
da bi zašutjela
kako izdahnuti bolni uzdah
da prožme Stvoritelja
ne bičuju li vjetrovi
ne dižu li se potopili valovi
ne govori li...” (*Ljudska prava u trećem tisućljeću po Kristu*)⁴⁹

Jedina radost koju možemo naći na ovoj zemlji jest, kako pjesnikinja govori, u očinskoj ljubavi:

„dok ih sunce
s očinskom ljubavlju gleda
spokojni i sretni
raj su svoj našli
na ovoj zemlji“ (*Na ovoj Zemlji*)⁵⁰

U tom kontekstu Domazet smatra da radost pripada vrhuncu duhovnog života i svakog životnog ispunjenja, te kao takva predstavlja snažno svjedočanstvo i poticaj na odvažan iskorak iz kulture površne zabave do dubina istinske životne radosti.⁵¹ Nadalje, u zbirci *Sakriveno blago* Danice Bartulović, Božidar Prosenjak prepoznaje dramatičnu sliku jedne pobožne duše, svjestan da riječ „pobožne“ najčešće izaziva prijezir običnoga svijeta, kao da je riječ o nečemu neumjerenome i ekstremnom, zapravo o nečemu što nije normalno. Tako to svijet pogrešno doživljava, baš kao što uz riječ pjesnik

⁴⁸ Petar Gudelj, Predgovor, u: Danica Bartulović, *Sujetlosti živa*, Matica hrvatska, Podstrana, 2005., 5.

⁴⁹ Danica Bartulović, *Sujetlosti živa*, Matica hrvatska, Podstrana, 2005., 10.

⁵⁰ *Isto*, 53

⁵¹ Anđelko Domazet, Budućnost duhovnosti i nova religijska svijest, *Služba Božja* 46 (2006.) 3, 272-293, ovdje 291. [Online]. Dostupno na <https://hrcak.srce.hr/file/136852>. [Citirano: 2. 5. 2024.]

pogrešno vezuje pojam sanjara ili čovjeka koji ne stoji objema nogama čvrsto na zemlji i prema tome je u izravnom sukobu s realnošću. Pjesnik, prema Prosenjaku, uz materijalnu realnost uključuje još i realnost duše i duha, a to znači da je pjesnik trostruko realan. Sve nas to vodi prema zaključku da realan čovjek u materijalističkom smislu zapravo ispušta iz vida one druge dvije dimenzije stvarnosti. Zato takav čovjek nije realan. On samo zastupa svoju iskrivljenu sliku, a potom još i sudi druge onako kako vidi. A zapravo ne vidi! Zato je potrebno navijestiti dolazak Kraljevstva Božjeg riječima: *Slijepi vide, gluhi opet čuju!*⁵² Utoliko i pjesništvo Danice Bartulović ukazuje na važnu ulogu čovjeka-vjernika koji bi trebao biti sol zemlje: „roblje zemaľjsko / obiĉni i jednostavni hranitelji djece branitelji domovine klesari kamena zidari kuća i hramova / vi koji se radujete za trpezom skromnom osmijehu dječjem i ognjištu toplom / vi ste / sol svijeta“ (*Sol svijeta*)⁵³, jer „ovo se sjeme izrodilo obesplodilo“ (*Novo sjeme*)⁵⁴, no čovjek se izgrađuje vjerom, duhom i razumom (*Spoznaje*).⁵⁵

5.2. Tonĉi Petrasov Maroviĉ – splitski ‘genius loci’

Rođen je u Mravincima kraj Splita 29. 10. 1934., a umro u Splitu 22. 5. 1991. Autor je brojnih pjesniĉkih zbirki.⁵⁶ Iako je objavljivao u ĉasopisima *Krugovi* i *Razlog*, koji su kljuĉni za estetiĉko profiliranje, a pogotovo za generacijsko odmjeravanje suvremene knjiŹevnosti, ĉinjenica jest da ga se ne moŹe svrstati u dominantne grupacije i „pretince“, Źto govori o karakteru njegovog poloŹaja.⁵⁷ Maroviĉ je autor koji svoju sudbinu prepoznaje u sudbini prostora⁵⁸ (u ovom kontekstu Splita i Dalmacije), ne samo poput svjetionika kao Źto je primjerice Maruliĉ, veĉ i na razini egzistencijalnog izazova da se upusti u svojevrсно gonetanje „genius loci“. ⁵⁹ S obzirom na to da je Maroviĉ pisao za vrijeme komunistiĉkoga reŹima, „vrijeme, koli-

⁵² BoŹidar Prosenjak, Pogovor, u: Danica Bartulović, *Skriveno blago*, Matica hrvatska, Podstrana, 2004., 141.

⁵³ Danica Bartulović, *Svjetlosti Źiva*, Matica hrvatska, Podstrana, 2005., 94.

⁵⁴ *Isto*, 73.

⁵⁵ *Isto*, 79.

⁵⁶ Maroviĉ, Tonĉi Petrasov, [Online]. Dostupno na <https://www.enciklopedija.hr/clanak/marovic-tonci-petrasov>[Citirano: 2. 5. 2024.]

⁵⁷ Tonko Maroeviĉ, Predgovor, u: *Tonĉi Petrasov Maroviĉ, Odabrana djela I*, KnjiŹevni krug, Split, 1992., 11.

⁵⁸ Vidi viŹe u: Cvjetko Milanja, *Hrvatsko pjesništvo od 1950. do 2000.*, knjiga I, Zagrebgrafo, Zagreb, 2000.

⁵⁹ Tonko Maroeviĉ, Predgovor, u: *Tonĉi Petrasov Maroviĉ, Odabrana djela I*, KnjiŹevni krug, Split, 1992., 13.

ko god je bilo tome 'suprotivno' i izrazito antireligiozno, katoličko naslijeđe nije se moglo zatomiti. Jasno je to iz mnogih Marovićevih misli i stihova, no najbolje to očituje pjesma *Oče naš*. Osoban i univerzalan istodobno, skladan u misli i obliku, grafici i poruci; moderan, a opet tako snažno nadahnut evanđeoskom jednostavnošću i kršćanskom sigurnošću, progovara posebnim žarom u pjesnikovu predanju i tihoj molitvi produhovljenog bolesnika⁶⁰

„OČENAŠ
KOJI JESI
OSLOBODI ME
SUVIŠNIH STVARI SLOVA NASTOJANJA
OSOBITO TE MOLIM OSLOBODI ME KADIKAD
MOJE NEPRESUŠNE POTREBE ZA DRUGIMA
NO, PRI TOM, MOLIM TE, VISOKO MOJE SRCE ČUVAJ
NE SUŠI GA I NE SMANJUJ ME
RADIJE SVRŠI SA MNOM
POMOGNI MI PONEKAD DA PODNESEM BOL I STRAH SVOJ
SEBE
DO NEKASNOG ČASA SMRTI MOJE AMEN (*Oče naš*)“⁶¹

„Ovakav vizualno-formalni i, dakako, unutarnji, doživljeno-sadržajni izraz pjesme, napisane velikim slovima u vertikalnoj simetriji stihova – u posljednjoj zbirci objavljenoj za pjesnikova života, kojoj je *Oče naš* dao svoje ime – potvrđuje tezu o poetskoj modernosti Tonča Petrasova Marovića i njegovoj duhovnoj ukorijenjenosti u našoj hrvatskoj marulićevsko-biblijskoj i mediteranskoj tradiciji. Vjera mu je bila nutarnji doživljaj, a nipošto forma, vanjština. Zapravo, od 'vanjskosti' je, pa i obredne, ponekad zazirao. Nisu ga puno zanimale dogme i obredi, bježao je od uhodanosti, no zato mu nisu bile manje doživljene religiozne misli i osjećaji.“⁶²

Zaključuje se da Marovića kulturološko-civilizacijski prostor i vrijeme određuju, preciznije, podtekst su njegovoj poeziji. Također, i da su duhovne pjesme ponekad vrlo neobične u sadržaju i formi, ponekad su to pjesme obrata i obraćenja na što ukazuju i ostvaraji Drage Štambuka.

5.3. Drago Štambuk – pjesnik inzularne duhovnosti

Drago Štambuk rodio se 1950. u Selcima na Braču, liječnik je i veleposlanik. Njegov su književni rad obilježile brojne lirske

⁶⁰ Drago Šimundža, Pjesnički i religiozni portret Tonča Petrasova Marovića, *Crkva u svijetu* 28 (1993.) 4, 405-425.

⁶¹ *Isto.*

⁶² *Isto.*

zbirke, ali i urednički projekti po kojima mu je ime trajno povezano s otočnom poetičnošću. Taj je pokret artikulirao upravo Štambuk u suradnji s nekoliko vršnjaka koji su se deklarirali pjesnicima kršćanskog ishodišta te su se početkom osamdesetih godina predstavili s dvije antologije, prvom simboličnog naslova *Insulae* i drugom koja se prozvala *Quadrismium*. Oba Štambukova projekta bila su oporba poetici semantičkoga konkretizma, oporba onome što su Štambukovi istomišljenici smatrali da je prodor ništavila u tkivo pjesme. Oni su vjerovali da sudjeluju u pobuni protiv žonglerskog i ludističkog te su zazivali dobre duhove protiv parodijskog u lirici. Premda ponajprije poetička, njihova je oporba, osobito u kritičkim radovima Nevena Jurice, imala ideološki utjecaj jer se trudila ne biti po ukusu komunističkim vlastima.⁶³ Josip Sanko Rabar⁶⁴ uočava da su Štambukove pjesme duhovne, čak i tamo gdje nailazimo i na nihilističke pjesme odsutnosti Boga. I zavičajne i domoljubne pjesme često svojim univerzalizmom ili religioznošću dostižu duhovne visine. U takvim pjesmama obraća se Bogu, razgovara s Njime, izjavljuje svoj originalni *credo*. Uz dijalošku mistiku, ponekad stiže i do poetske unitarne mistike.

Prema Prosperovu Novaku njegovo je inače mistično nadahnuće samo naoko mračno. Ono je izvorno mediteransko, a kulturološki arkadijsko, što će reći kako je pripravno da u svakom trenutku usred ljepote ugleda i smrt. Taj sanjalac u svojim gustim i ozbiljnim stihovima secirao je užarenim jezikom slike umravljenog svijeta. Secirao ih je, liječnik, kao da su otvorene rane i dogodilo se da je od zagovornika transcendencije taj Mediteranac, kojemu je pripadnost baštini važnija od svake pojedinačnosti, postao pjevačem tjelesnosti.⁶⁵

U pjesmi *Dalmacija, sveta Dalmacija* pjesnik metaforički progovara o čovjeku kršćanske provenijencije i kulturološke, prostorne, tradicijske i moralističke referencije, nerijetko obilježene herojske, veličanstvene, no tragične povijesti i čovjekovog vječnog traganja za smislom.

„(...) znamen kraljevstva: hrvatska smaragdna kruna, s otajnim riječima božanske utjehe urezanim u njen oval. S komadićem drva Križa u čelnom joj oku. Kristova najvjernija kruna. Šume u njoj krila prostora i tonu vjekovi. Tu pokreće svemirska se volja domovine, ustavlja os

⁶³ Slobodan Prosperov Novak, *Povijest hrvatske književnosti*, svezak IV., Marjan tisak, Split, 2004., 155.

⁶⁴ Janko Sanko Rabar, *Kruh i vino*, *Hum*, Zagreb, 2009., 108, 109.

⁶⁵ Slobodan Prosperov Novak, *Povijest hrvatske književnosti*, svezak IV., Marjan tisak, Split, 2004., 156.

postanka i muke, u astralno oblikuje tijelo – huk eona i pjev valovlja. O Dalmaciji, crna kutijo naše sudbine. Svojim blagim svijetlom izdu-bi nam postelju i grob, na zvjezdanomorski žal položi umorna trupla dupina i predaj spokoju ih vječnom. U brazde Božjeg dlana posadi zrnjevlje morja i gorja domaje, da zatomi se bol veslača, a prepuklo prepusti srce.⁶⁶

Već je ranije spomenuto da su mnogi pjesnici pisali o svecima, tako i Drago Štambuk inspiriran ili, preciznije, dirnut trenutkom kada spoznaje činjenicu da je poslije razudbe (obdukcije) Alojzija Stepinca, odnosno kardinalova mrtvog tijela, njegovo iščupano srce spaljeno kako bi se ljubavi tronu zatro svaki trag, piše pjesmu *Spaljeno srce* (New Delhi, svibanj 1995.):

„I daj mu hrabrost, pouzdanje i vjeru
da s njim si u najcrniji mrak. Milostiv mu budi,
učini ga svetim ako je patnja njegov kraj.
Obuci ga u prebijelu vječnost, sklopi mu oči
i budi mu više no Bog. Budi mu otac i sin,
pokrij zemnom ga ljubavlju, milosnim morjem
dopremi, svijetlom prenesi lađom, do utona u san.“⁶⁷

Vrijeme komunističkoga režima obilježeno je stradanjima nedužnih ljudi među kojima je i Alojzije Štepinac koji je na putu proglašenja svetim. Takav povijesni kontekst u pjesnika duhovnoga habitusa otvara prostor esencijalnim i egzistencijalističkim propitkivanjima kao npr. u pjesništvu Ive Šarolića i Ljube Stipišića Delmate.

5.4. Ivan Šarolić – hamletovska potraga za smislom

Ivan Šarolić rodio se 3. svibnja 1949. u Kostanju, u Poljicima. Završio je studij filozofije i napisao više zbirke pjesama. Za analizu njegova stvaralaštva odabrat će se tri zbirke pjesama, no naglasak će se staviti na zbirku *Hamletova sudbina* (1996.).

Anka Petričević Ivana Šarolića prikazuje kao pjesnika snažnih izražajnih mogućnosti, s bogatom simbolikom i metaforikom, kao i raskošnim instrumentarijem riječi te će mu osnovni motivi biti vezani upravo za zavičaj, kojima izražava svoja složena psihička stanja i stradanja, kao i filozofske i egzistencijalne probleme. U ovoj zbirci pjesama prikazani su ratni užas i strahote, a pjesnik se našao

⁶⁶ Drago Štambuk – Liječnik, pjesnik i diplomat, *Hrvatska književnost i zdravlje*, 1 (2005.) 4, 7. listopada 2005. [Online]. Dostupno na <https://hrcak.srce.hr/file/431311> [Citirano:19. 3. 2024.]

⁶⁷ *Isto*.

vjeran tumač apokaliptičnih zala, izričući svoje stavove, osudu ili se utječe molitvom Bogu za smilovanje i zaštitu pravednih.⁶⁸ Ilustrativno je to iskazano u stihovima:

Mnogi u ovom metežu ostaše bez duše i bez Boga... (*Krvotok tišine*).

Ili:

....Nešto će se zbiti,
možda noćas mrtvi ustanu iz grobova
i o istini bar oni progovore;
ovo je vrijeme prepuno straha i tegobe,
mnogi se odrekoše sebe i Boga...“ (*Mrtvac*)⁶⁹

Suočen sa stvarnošću bijede svoga napuštenog sela – zbog prisilnog odlaska na rad u tuđinu, i metafizički doživljavajući tu napuštenost i osamu, u svojim pjesmama oživljava dušu, ljubav prema zavičaju, kamenu i u njemu otkrije dušu svojih predaka, djedova, snagu tradicije i njihovu stoljetnu borbu:

„Ponekad razgovaraš s kamenom,
razgovaraš s Mosorom i Biokovom,
sa svojim mrtvima i poviješću,
s onim vječnim i sa samim Bogom.“ (*Rukama kao i tvoji start*)

I očito je da je čovjek na rodnom tlu nekako najbliže Bogu; da je domovina, rodni zavičaj, veza sa svojim Iskonom – Izvorom bitka.⁷⁰ No i pjesnik, kao i Hamlet, traži izlaz, traži rajski cvijet – Ofeliju; traži slobodu, pa će to i izraziti u jednoj pjesmi iz ciklusa „Stišće se pjesnik“, a u kojemu je izrazio svu svoju tjeskobu i raspeće:

...ja nađoh mirisni cvijet,
ružu sna,
i trag k Bogu,
što doziva samotnog pjesnika?“ (*U ovu noć*)⁷¹

Tako se pjesnik, koji je toliko propatio te je kroz patnju i stradanje doživio svoju katarzu, a samo sebi svojstvenom unutarnjom snagom i baštinjenom čvrstom vjerom u Boga, uspio oteti tom besmislu i ništavilu, uzvinuvši se – slobodan poput orla – svome vječnom Suncu. Upravo po Križu oslobođen, radosno će zakliktati zbog tri-

⁶⁸ Anka Petričević, Predgovor, u: Ivan Šarolić, *Hamletova sudbina*, Mala nakladna kuća sv. Jure, Baška Voda, 1996., 127.

⁶⁹ *Isto*.

⁷⁰ *Isto*, 129.

⁷¹ *Isto*, 130.

jumfa Uskrsnuća.⁷² Vjera u Boga daje mu smisao postojanja, pripadanje Životu: „Bogu se moliš i produžuješ put iza smrti.“ (*Na putu te prati Krist*).

U zbirci *Zeleni smaragdi* (2001.) pjesnik i dalje upotrebljava motive iz Biblije, ali ih u ovoj zbirci vješto implementira u različite tematske krugove, primjerice ljubavne: „O ljubavi, dio si moje molitve i vapaja, puta puna zvijezda, pustinje i Sinaja. Moja si Obećana Zemlja.“⁷³

5.5. Ljubo Stipišić – o strahu da je i Bog nekad nemoćan

Stvaralački opus Ljube Stipišića Delmate (Split, 28. rujna 1938. – Split, 9. listopada 2011.) veoma je bogat, opsežan, raznovrstan, jedinstven i slojevit. Zbirka pjesama *Ovisnici o očajanju*, kao i prethodne zbirke Delmatinih propitivanja, pokazuju Stipišića kao protagonistu grča i bdijenja. Ne čudi stoga da je zbirka strukturirana u biblijskom broju 7, kao broju, preciznije simbolu, određene punine.⁷⁴ U zbirci *Odgadanje spasa* kratka analiza upozorava da riječ ljubav⁷⁵ nema mjesta – „a čitač vremena apokalipse“ nije kriv što je u životu nema. Kada je čovjek čovjeku precrtan, onda vrijeme postaje vrijeme spasa, sve drugo njegovo je odgađanje.

„Kako k Tebi
Bože
ovako po ljudsku govoreći
osim umrijeti u vjeri“⁷⁶ (*S ove strane*)

Prema Cvitanoviću, Stipišića plaši blizina otvorenoga, transcendentnoga, Boga, neiskušanost vječnosti,⁷⁷ ipak on pronalazi put od prolaznoga do Istine, od zemaljskoga do beskonačnoga.⁷⁸

⁷² Anka Petričević, Predgovor, u: Ivan Šarolić, *Hamletova sudbina*, Mala nakladna kuća sv. Jure, Baška Voda, 1996., 131.

⁷³ Ivan Šarolić, *Zeleni smaragdi*, Napredak, Sarajevo, 2002., 52.

⁷⁴ Don Ivan Grubišić, Proslov, u: Ljubo Stipišić Delmata, *Ovisnici o očajanju*, Centar za kulturu „Zvonimir“, Solin, 2005., 5-9.

⁷⁵ U kontekstu približavanja ljubavi kao najmućnijeg iskustva, Stipišić se svrstava u pobornike naše suvremenosti: Kierkegaarda, Heideggera, Baudelairea i Rilkea, s ponekom varijacijom na istu temu. Vidi više u: Don Ivan Grubišić, Proslov, u: Ljubo Stipišić, *Ovisnici o očajanju*, Centar za kulturu „Zvonimir“, Solin, 2005., 5-9.

⁷⁶ Ljubo Stipišić Delmata, *Odgadanje spasa*, Hrvatski centar za kulturu „Zvonimir“, Solin, 1996., 51.

⁷⁷ Ivan Cvitanović, Pogovor, u: Ljubo Stipišić Delmata, *Odgadanje spasa*, Hrvatski centar za kulturu „Zvonimir“, Solin, 1996., 99-101.

⁷⁸ Milijada Barada, Pogovor, u: Ljubo Stipišić Delmata, *Odgadanje spasa*, Hrvatski centar za kulturu „Zvonimir“, Solin, 1996., 103-106.

Iako pjesnik, Ljubo Stipišić stekao je veću popularnost kao skladatelj, aranžer i dirigent. Također je i osnivač mnogih klapa, pisao je pjesme koje su se izvodile na poznatim klapskim festivalima te je po takvoj stvaralačkoj vokaciji sličan Jakši Fiamengu.

5.6. Pjesništvo Jakše Fiamenga kao biblijski verset

Jakša Fiamengo (Komiža, 26. studenoga 1946. – Split, 27. prosinca 2018.) pjesnik je raznolikih stilskih izražaja s jednom neprijeponu konstantom – koncentracijom tematsko-motivskih ciklusa na iščitavanje arhetipskih označnica zavičajnoga mediteranskog podneblja.⁷⁹ Motiv mora nerijetko povezuje s religijskim motivima, primjerice „Božji ribar brodi po nebu i vodi“⁸⁰ (*Božji ribar*), a u zbirci *More koje jesi* zamijećen je i autorov „vitmanovsko-biblijski verset“.⁸¹ Nadalje, u izabranim pjesmama iz zbirke *Pedesetogodišnja pjesma*, soneti iz svjetlosti, podcrtava se Fiamengova duhovna zaokupljenost fenomenom/motivom svjetlosti u praelementarnom sunčanome mediteranskom smislu,⁸² ali i u transcendentnom platonističkom poimanju svjetlosti kao duhovne kvalitete lijepog i dobrog.⁸³

„Moj glas je sve moje: brašno, voda tijesto
I kvas dobrog trenja, iskra svih oblika
I časoslov mora, ples urođenika,
Sve što puni život i ne mijenja mjesto“ (*Isklad*)⁸⁴

Fiamengo ne pada pred iskušenjima novog lirskog tržišta, već kao i pjesnikinja Ivana Čagalj nastoji da riječ ostane svrhom u poeziji i da izraste iz strastvenoga, akrobatskoga, spontanoga i prostorom obilježenog traganja za smislom.⁸⁵

⁷⁹ Isto.

⁸⁰ Hrvojka Mihanović Salopek, *Domaće relikvije. Izabrane pjesme Jakše Fiamenga*, Naklada Bošković, Split, 2006., 244.

⁸¹ Hrvojka Mihanović Salopek, Predgovor. Iz mediteranskog sjaja i dubine unutarnjeg mora, *Domaće relikvije. Izabrane pjesme Jakše Fiamenga*, Naklada Bošković, Split, 2006., 8.

⁸² Cvjetko Milanja ističe da je Fiamengovo pjesništvo u biti monotematsko jer se himničko-patosno vječno vraća ontološkom ishodištu ili temelju (više u: Pjesništvo Jakše Fiamenga, *Mogućnosti XLIX* (2003.) 4-6.

⁸³ Hrvojka Mihanović Salopek, Predgovor. Iz mediteranskog sjaja i dubine unutarnjeg mora, *Domaće relikvije. Izabrane pjesme Jakše Fiamenga*, Naklada Bošković, Split, 14.

⁸⁴ Hrvojka Mihanović Salopek, *Domaće relikvije. Izabrane pjesme Jakše Fiamenga*, Naklada Bošković, Split, 2006., 139.

⁸⁵ Tea-Tereza Vidović Schreiber, Riječ o zbirci. u: *Uho među dlanovima*. Matica hrvatska – ogranak Split, Split, 2021., 82.

5.6. Ivana Čagalj – poeteski glas mlađeg naraštaja

Pjesnikinja Ivana Čagalj (ud. Dizdar) rođena je 1997. godine u Zagvozdu. Treći ciklus pjesma *Bog je postmodernist* u zbirci *Vrijeme prije sestre*, obilježen je začudnom duhovno-religioznom lirikom. Čagalj, naime, snovito povezuje biblijske motive sa svakodnevicom. Primjericice elemente tehnokonzumerističke pop-kulture povezuje sa sakralnima, pri tomu pazeći da ne zvuči blasfemično već prisno. (Marija pretače plastiku i vosak u desertne tanjuriće/ Na njima servira molitve.) Osim marijanskih domišljaja, u njezinoj poeziji sveprisuti su Bog i Isus:⁸⁶

„bog spava u orguljama
kad poslije večernje crkvenjak povuče zasune
i kad se ohlade voštanice
bog se išulja iz principala i radi slalom među klupama
okrzne pokoje klečalo
bučne u škropionicu
otrese se pred cvijećem
lusterima kao lijanama odbacuje se do kora
pobrka kockice vitrajnog mozaika
poljubi ulaznu kvaku
bog se razdaje i ostavlja
prije zornice povuče se na ležaj
ako ponekad vidiš orguljaša namrštena kako se bori s pedalama
to se zaigrani bog malo više ispružio u snu
umoran, mora da je i tebi sinoć ostavio trag
umjesto svirala ponudi mu otvoren dlan
i bog mora negdje nasloniti glavu“⁸⁷

ili

„Kad se Bogu skupi, ode na more. Crno. I plače.
Tako mislim. I klize mu suze, velike i slane. Kad iscijedi što ima, ustane i opet odluta. Na travke. Na dječje nosiće. Na rub šalice. I opet sve bude dobro.
(Samo, priđeš li mu baš posve blizu skroz, ispod lijevog podočnjaka, ugledat ćeš tračak soli. Zašto lijevog, pitaš. Zato što je na toj strani srce. A srce ni Bog ne može prevariti. I ne želi.)“⁸⁸

⁸⁶ Marina Katinić Pleić, *Vrijeme prije sestre: nova poezija vitaliteta*, *Vrijeme prije sestre*. Vlastita naklada, Zagvozd, 2021., 66-67.

⁸⁷ Ivana Čagalj, *Paralaksa*. Nacionalna i sveučilišna knjižnica, Zagreb; Književni krug, Split, 2017., 50.

⁸⁸ Ivana Čagalj, *Uho među dlanovima*. Matica hrvatska – ogranak Split, Split, 2021., 28.

6. „SVETOG DUJE ANĐELI“ – MOTIV SVETOG DUJE U POEZIJI
SPLITSKIH PJESNIKA

„Čuvaj svoga Splita grada
da nikada ne nastrada.“⁸⁹

Zbirku je pjesama *Svetog Dujе anđeli: hrvatske pjesme splitskom zaštitniku* priredio Mladen Vuković i u njoj su okupljene hrvatske pjesme inspirirane zaštitnikom sedamnaeststoljetnoga grada Splita i cijele Splitsko-makarske nadbiskupije.⁹⁰ Za potrebe ovoga rada napraviti će se kratka ilustracija motiva svetog Dujе u poeziji splitskih autora novije generacije pjesnika zastupljenih u navedenoj antologiji. Zanimljivo je da je i Petar Vulić objavio 1993. godine knjigu *Sudanja* u cijelosti posvećenu našem patronu.⁹¹

Počet će se ponajprije od autorica, među kojima je iznimno važna za hrvatski kanon Gordana Benić, koja u dvostihu pjesme *Posljednja slika* spominje ruku svetoga Dujе:

„Iza gradskih zidina smanjuje se ruka Svetoga Dujma, / glasovi se razdijelili kroz vrulje i šaš“. Poetesa Stanislava Adamić u pjesmi *Ispovijest*⁹² spominje se muke splitskog zaštitnika: „Sveti Dujam/ prebire sjećanja na svoje muke...“, dok primjerice Marela Mimica u pjesmi *Na Svetoga Dujу*⁹³, opjevava tradicionalni sajam cvijeća: „cvjetovi praznik svetkuju“.

O ljepoti same katedrale pisali su mnogi, no Ivan Martinac na poseban način proslavlja rad Andrije Buvine i Jurja na katedrali pa ih vidi sjedinjene u poslu: „Da kao suradnici / (makar stoljećima rastavljeni) / Izrezbare i uklešu / Na vlastitu radost, / Čast naroda hrvatskoga / I Crkve katoličke, orahove vratnice / i mramorni sarkofag / s BIČEVANJEM KRISTOVIM...“ (*Andrija i Juraj*)⁹⁴. Ova dva majstora istovremeno simboliziraju višestoljetni umjetnički rad na katedrali, ali i trajnu povezanost splitskoga puka s njegovim zaštitnikom.

⁸⁹ Da je sv. Dujam iskonski narodni miljenik, svjedoče i procesije na gradski blagdan, koje je do nedavno uveseljavao i pučki pjesnik i kolporter Ante Lizatović zborivši svoju pjesmu „O svetom Dujу“.

⁹⁰ Knjiga u uvodnom dijelu donosi zanimljive povijesno-kulturne informacije priređivača o značenju Dioklecijanova Mučenika te stoljetnom štovanju ovog sveca u literarnim formama od Marka Marulića pa sve do najmlađih hrvatskih pjesnika.

⁹¹ Mladen Vuković, *Svetog Dujе anđeli*, HKD Napredak, Split, 2002., 19.

⁹² *Isto*, 79.

⁹³ *Isto*, 95.

⁹⁴ *Isto*, 97.

Splitski pjesnik Joško Armanda u čakavskoj pjesmi *Spominjen se grade* tuguje za prošlim vremenima pa stihovi obiluju motivima-slikama iz svjetovnih običaja⁹⁵ na blagdan svetog Duje:

....joko bi i grlo napoji
pa dir po Sustipanu
ma utekli su zar konji
za svetega Duje fieru
za tombolu Šjor Bepa
za maškare
i za Reru...⁹⁶

U antologiji se nalazi pjesma Veseljka Vidovića pisana u formi haikua pod nazivom

Sveti Duje: „Sveti Duje / Skuplja naše molitve / Pokora nadvi-
suje dušu“.⁹⁷ Pokorom i molitvom približujemo se Bogu na radost
naših nebeskih zaštitnika, a o sreći svetog Duje, pomalo frazeološki
ironično i provokativno, pjeva Zvonimir Penović⁹⁸: „Pa ako je Dujam
bi sritan, bi je radi nas / jer nima cvita koji sam sebe vonja“.

Petar Opačić svoju pjesmu *Sveti Duje svetom Vlahi*⁹⁹ oblikuje
kao svojevrsni razgovor dvaju dalmatinskih zaštitnika, dok Zlatko
Ivan Juras svetom Duji upućuje *Poziv*: „kreni Duje / Vrijeme je / Grad
na gori čeka na Te“,¹⁰⁰ a onda Petar Vulić stihovima u pjesmi *Suda-
mja* „Digavši ruku / blagoslovi sve nas / i reče: PUČE MOJ“¹⁰¹ prika-
zuje moćnog sveca u činu blagoslivljanja puka, kao što to čini i
Mladen Vuković u sonetu s akrostihom „Predujam štovanja sv. Duj-
ma“¹⁰² u sljedećim stihovima: „Grad Split zakrili svetac s nebesa“.

Iz svega navedenoga vidljivo je da priređivač knjige *Svetog Duje
andeli* na svojevrsan način kolacionirao žanrovski različite auto-
re, koji su vremenski, stilski i jezično raznorodni, ali ih na jednom
mjestu povezuje splitski povijesni i kulturni fenomen – sveti Duje.¹⁰³

⁹⁵ Uz liturgijsku svečanost (služba Božja), blagdan sadrži i procesiju kao pučko-
liturgijsku manifestaciju, te izrazito pučke elemente u praksi sajmenog okupljanja
s igrama, raznovrsnim zabavama i drugim priredbama. Sudamja se, dakle, sas-
toji od liturgijske okosnice običaja i pučkih elemenata koji je nadopunjuju (prema
Tanja Ban, Sudamja - fjera Svetog Duje, *Etnologica Dalmatica* 20 (2013.) 83).

⁹⁶ Mladen Vuković, *Svetog Duje andeli*, HKD Napredak, Split, 2002., 18.

⁹⁷ *Isto*, 98.

⁹⁸ *Isto*, 117.

⁹⁹ *Isto*, 129.

¹⁰⁰ *Isto*, 134.

¹⁰¹ *Isto*, 138.

¹⁰² *Isto*, 141.

¹⁰³ Tu su još i Sonja Senjanović-Peračić, Svjetlana Mimica, Ante Žužul, Jakša
Fiamengo, Zoran Jurišić, Frane Šiško, Vedran Matošić, Veljko Barbieri, Jagoda

Na kraju ovog poglavlja važno bi bilo spomenuti knjigu don Ante Mateljana¹⁰⁴ *Korake nam upravi*¹⁰⁵ (2012.), nastaloj kao svojevrsno nadahnuće procesijom, preciznije, Sudamnjom u razdoblju od 1991. do 2011., koju krasi i ilustracije Josipa Botterija Dinija. U predgovoru don Marin Barišić ističe da su razmišljanja don Ante uvijek, pa i u ovoj knjizi, teološka, aktualna, eklezijalna i egzistencijalna.¹⁰⁶ U tom kontekstu i molitva upućena svetom Duju za spas domovine najavljuje sljedeće poglavlje u radu:

....da te s ovoga križnoga puta
Njegov Duh povede u novi život,
u zoru novoga svanuća.¹⁰⁷

7. MOTIVI KRIŽA, KRIŽNOG PUTA I MUČENIŠTVA

U ovom poglavlju će se posebno analizirati motiv križa¹⁰⁸ u poeziji izabranih splitskih pjesnika kao najstarijeg simbola kršćanstva¹⁰⁹. U odabranim pjesmama bit će prikazana Kristova muka i smrt. Naime, križ je simbolički, sadržajno i značenjski obilježio

---

Kecman, Nives Mikelić, Siniša Vuković i mnogi drugi.

¹⁰⁴ Napomena: Don Ante Mateljan autor je mnogih teoloških i meditativnih djela, zbirki poezija u kojima na poseban način štuje Blaženu Djevicu Mariju i dramskih djela.

¹⁰⁵ Ante Mateljan, *Korake nam upravi*, Ogranak MH u Splitu, Split, 2012.

¹⁰⁶ *Isto*, 7.

¹⁰⁷ *Isto*, 15.

¹⁰⁸ Napomena: Lončarević u tekstu *Križni put, hrvatsko pjesništvo, izbor, 20. stoljeće* navodi autore: Zastupljeni autori: Vladimir Nazor, Spiridion Petranović, Branko Klarić, Mirko Talajić, Serafin Mičić, Vinko Kos, Stjepan Benzon, Mato Marčinko, Anka Petričević, Zlatko Tomičić, Vladimir Bažant, Nikola Mate Roščić, Josip Sanko Rabar, Sonja Tomić, Daniel Načinović, Fabijan Lovrić, Dražen Katunarić, Stjepan Lice, Antun Milovan, Zdravko Gavran, Ivna Talaja, Iva Čuvalo, Siniša Vuković itd.

¹⁰⁹ U kršćanstvu, najrašireniji i najizrazitiji simbol; kao kulturni predmet (znak Isusove muke) javlja se vrlo rano (I. – II. st.), kadšto skriven u druge simbole (*crux dissimulata*) – sidro, grčka slova T, X, P. Od vremena Konstantina Velikoga dolazi do opće primjene križa kao simbola Kristova, osobito u Isusovu grčkom monogramu (labarum). U graditeljstvu značenje križa dolazi do izražaja u tlocrtu crkve (na Istoku tzv. grčki križ, na Zapadu latinski križ). Križ se kao kulturni predmet (izuzev protestanata) rabi u liturgiji (misa, procesije, sprovodi), nalazi se na oltarima, crkvama, zvonnicama, grobovima, raskrižjima. Crkveni dostojanstvenici nose ga na prsima (*pectoral*), vjernici ga drže u svojim domovima ili časte kao devocionalni predmet. Katolički i pravoslavni vjernici čine znak križa, najkraći oblik kršćanskoga blagoslova »U ime Oca i Sina i Duha Svetoga«. – Uobičajeno je štovanje križa naklonom. [Online]. Dostupno na: <https://www.enciklopedija.hr/clanak/34079>, 22. 4. 2024. [Citirano: 1. 5. 2024.]

europsku civilizaciju.¹¹⁰ Zanimljivo je da gotovo sve najvažnije elemente suvremene teologije mučeništva nalazimo već i u Marulića¹¹¹, stoga Parlov, pišući o mučeništvu, navodi da se mučenici na najbrži i najsavršeniji način suobličuju Isusu Kristu. Oni mogu podnijeti mučeništvo jer je to prije njih učinio Gospodin Isus. Za Marulića mučeništvo je ujedno svjedočanstvo istine koja je od Boga objavljena, a on je prepoznaje u kršćanstvu, odnosno u osobi Isusa Krista.¹¹² Križ kao svojevrsna simbolika muke pojavljuje se u književnosti sve do današnjih dana, no Lončarević¹¹³ ističe kako je motiv križnog puta relativno nov i daje poseban osvrt na Benzonovo stvaralaštvo:

„Benzon je objektivan, ali sažalni promatrač Kristove muke, sućutni sudionik *Via dolorosa*, apelativno angažiran (‘I neka nitko križ svoj ne prokune!, nek ljubavlju se grudi svakom pune, Svi plaćemo zbog patnje Boga svoga’) pozivajući čitatelja na suživljenje s Kristovom patnjom (‘Svi proplaćimo plaćem srca svoga, svjedokom svak da bude smrti Tvoje’) – s krajnjom svrhom obraćenja i povratka grješnika na put spase-nja (‘Nek svima spas je smrti i muka Tvoja’).“¹¹⁴

Anka Petričević, svojevrsni ženski bard hrvatskog kršćanskog pjesništva, često koristi motiv križa koji je Kristovo oruđe. On je pomoću križa savladao smrt, pakao i grijeh te je tako otvorio vrata Raja.

„Izvedi dušu moju iz okova
smrtnoga tijela
da pođe svijetlim stazama
u pokoj vječnosti.
Ići ću za Tobom tiho tiho,
kao janje
koje pastir vodi
na rosne pašnjake.“¹¹⁵

U posljednjem ciklusu pjesama iz zbirke *Hamletova sudbina* Ivana Šarolića, pjesmom „Moj križ stoji“ kao da se želi još jednom

¹¹⁰ Mladen Parlov, Križ u misli Marka Marulića, *Colloquia Maruliana*, 20 (2011.) 20, 239-253, ovdje 239. [Online]. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/67377>. [Citirano: 4. 5. 2024.]

¹¹¹ Usp. Mladen Parlov, Mučeništvo u misli Marka Marulića, *Služba Božja* 54 (2014.) 2, 152-164, ovdje 153. [Online]. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/127856>. [Citirano: 4. 5. 2024.]

¹¹² *Isto*, 162.

¹¹³ Vladimir Lončarević, Vedra elegija Stjepana Benzona, *Tusculum* 8 (2015.) 255-267, ovdje 262. [Online]. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/file/219201>. [Citirano: 4. 5. 2024.]

¹¹⁴ *Isto*, 262.

¹¹⁵ Izbor iz poezije Anke Petričević. [Online]. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/file/136669>. [Citirano: 4. 5. 2024.]

apostrofirati stvarnost stradanja, sadašnjosti, ali s druge strane, iako krv Kristova ne prestaje teći u Njegovim izabranicima, oni – sjedinjeni s Velikom Žrtvom – nastavljaju djelo Otkupljenja. I Križ je stvarnost spasenja:

„Na raskrižju križ,
na križu Krist,
pati i strepi,
za mene, za tebe,
Krist opet umire
za naše otkupljenje.“ (*Na raskrižju*)¹¹⁶

Božidar Prosenjak u zbirci *Skriveno blago* Danice Bartulović iz 2004. godine ističe da je pobožnost više područje uzdaha, jecanja, patnje i krvi, područje nedovršenoga i borbe koja je svakim danom sve žešća. To je područje padova i poraza, ali i solidarnosti i zajedništva, te osobnoga nadanja i vjere.¹¹⁷

Na kraju ne preostaje ništa drugo, nego (po)mirenje s vlastitim teretom života, stoga:

„...nikad ne pitaj
kako se bira križ
kad se dugo iz sebe izbiva.“¹¹⁸

ZAVRŠNA MISAO

Mediterranski diskurs rezultira raznolikim pjesničkim paradigmatama u impresijama egzistencijalno zahtjevnoga krajolika. Zbog toga je poezija Mediterana, pa tako i Splita, nastajala u meditativnom postupku, razotkrivajući ontološke, ali i antropocentrične stavove tvorca bogatoga književnoga duhovnoga rukopisa.

Ovakav prostor ukazuje na implementaciju kršćanskoga svjetonazora u odnosu prema zbilji i čovjekovoj vječnoj raskoposti između Neba i zemlje već od najranijih srednjovjekovnih tekstova. Temelje kršćanske i transcendentalne misli u pjesnički korpus koji će baštiniti i nadahnjivati buduće naraštaje splitskih pjesnika postavlja hrvatski humanist Marko Marulić.

Nadalje, od svog osnutka grad Split simbolički se veže za svetoga Duju, pa gotovo da i nema splitskoga pjesnika koji nije opjevao

¹¹⁶ Anka Petričević, Predgovor, u: Ivan Šarolić, *Hamletova sudbina*, Mala nakladna kuća sv. Jure, Baška Voda, 1996., 131.

¹¹⁷ Božidar Prosenjak, Pogovor, u: Danica Bartulović, *Skriveno blago*, Matica hrvatska, Podstrana, 2004., 141.

¹¹⁸ Iz zbirke u rukopisu *Snatrenja Tee-Tereze Vidović Schreiber*.

svog patrona od Tome Arhiđakona do današnjih dana. I u razdoblju komunizma i neoliberalizma splitski pjesnici izražavali su potrebu za duhovnim, unatoč agnosticizmu, nihilizmu, ateizmu i pozitivističkim opcijama. Stoga se u interpretaciji pjesama stilski različitih autora uočava fenomen kršćanske tradicije u motivskom i u tematskom kôdu unatoč drukčijim vremenskim i povijesnim kontekstima.

Još jednom valja istaknuti da je izbor iz mnogobrojne književne splitske scene (bilo da su rođeni u Splitu ili su u njemu stvarali) bio takav da se naglasak nastojao staviti na autore koji su svoj književni rad usmjerili na duhovno stvaralaštvo i autore koji su poznati široj javnosti. Također, s obzirom na kontinuitet postojanja kršćanskih motiva u splitskom pjesništvu, ovaj rad otvara mogućnost za daljnja istraživanja.

CHRISTIAN MOTIFS IN THE POETRY OF CONTEMPORARY SPLIT-BASED POETS

Summary

Almost every author in Croatian literary heritage has found inspiration in Christianity. The space often called The Bulwark of Christianity from the earliest laudistic writings implicitly includes a spontaneous emotional, subjective, and spiritual engagement of the author and the recipient. Through the methods of interpretation and comparison, the aim of this paper is to explore and present the literary corpus of contemporary Split authors whose work is prevalent with Christian motifs (such as saint Dujam). The paper is based on the premise that literature from Split, marked by Marulić, is inspired by traditional literature created on a Christian worldview, but also avantgarde aspirations, agnosticism, nihilism, atheism, and positivistic options. Thus, the subtext of the chosen poems will often form a parallelism of spiritual and physical essences because creating in this temporal context implies the poet being torn between spiritual longing for Heaven and existential reflections on the meaning of existence, caused by post-communist and neoliberal capitalist paradigms.

Keywords: Christian motifs, contemporary poets, saint Dujam, social-historical context, Split.